

Posudek školitele na bakalářskou práci Martina Dostála „Předčasná úmrtnost ve vyspělých zemích: trendy a její příčiny“

Bakalářská práce Martina Dostála „Předčasná úmrtnost ve vyspělých zemích: trendy a její příčiny“ má celkový rozsah 58 stran včetně příloh. Textová část práce je strukturována standardně a je rozdělena do pěti základních kapitol včetně úvodu a závěru. Doplnují ji seznamy obrázků, zkratk, literatury a datových zdrojů.

Autor si ve své bakalářské práci klade za cíl na základě dostupných dat porovnat předčasnou úmrtnost a popsat její vývojové trendy a nejdůležitější příčiny úmrtí ve vybraných vyspělých zemích. Pro vlastní analýzu bylo vybráno pět evropských zemí, které reprezentují různé kulturní regiony Evropy (Česko, Maďarsko, Švédsko, Francie a Itálie) mezi lety 1999 a 2018.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. Po úvodní kapitole, kde autor představuje téma, cíl a strukturu práce, následuje kapitola shrnující poznatky relevantních studií o předčasné úmrtnosti, často používaných ukazatelích pro její analýzu, nejčastějších příčinách a trendech jejího vývoje. Kromě toho jsou v této kapitole formulovány výzkumné otázky. Ve třetí kapitole jsou popsány použité metody a zdroje dat a také výběr analyzovaných zemí. Vlastní analytickou část práce pak tvoří čtvrtá kapitola, kde autor popisuje nejprve vývoj standardizované míry úmrtnosti na nejčastější příčiny předčasné úmrtnosti a následně analyzuje intervalovou naději dožití mezi přesnými věky 0 a 70 let a také příspěvky věkových skupin a příčin úmrtí k rozdílu v mezi vybranými hodnotami tohoto ukazatele. V závěru jsou následně hlavní výsledky předchozích kapitol shrnuty, jsou zodpovězeny výzkumné otázky a autor také nastiňuje možnosti pro další výzkum v rámci zvoleného tématu.

Martin Dostál si pro svou práci zvolil aktuální téma předčasné úmrtnosti, která i přes postupné zlepšování úmrtnostní situace stále hraje i ve vyspělých zemích významnou roli. Autor pro svou práci shromáždil soubor převážně relevantních a z velké části zahraničních zdrojů, které jsou v práci většinou správně citovány. Pro vlastní analýzu autor zvolil běžně používané demografické ukazatele, které jsou pro čtenáře snadno srozumitelné. Výpočty jsou provedeny korektně a výsledky jsou v textu většinou vhodně komentovány.

Z hlediska obsahu je však práci třeba vytknout také určité nedostatky, které jsou do značné míry odrazem poněkud specifické komunikace autora práce se svým školitelem:

1. Není zcela jasně vysvětlen výběr studovaných zemí, analyzovaného období, vybraných příčin předčasné úmrtnosti ani zvolené věkové hranice pro předčasnou úmrtnost (např. Eurostat používá jinou věkovou hranici). Autor např. při výběru studovaných zemí vychází z členění Evropy na čtyři kulturní regiony, ale dále nevysvětluje, proč v rámci jednotlivých regionů vybral právě zvolené země.
2. V podkapitole 1.1. Cíle a struktura práce jsou slíbeny některé informace, které práce ale ve skutečnosti neobsahuje. Jedná se o „důležitý dílčí cíl práce“, kterým má být porozumění „faktorům, které ovlivňují časnou ztrátu života v těchto zemích“, ve skutečnosti se ale práce na žádné vysvětlení situace nebo rozdílů v úrovni úmrtnosti ve studovaných zemích nezaměřuje. Dále zde autor slibuje, že ve třetí kapitole najdeme také „zhodnocení kvality datových zdrojů a uvedení jejich případných nedostatků“, což ale zmiňovaná kapitola neobsahuje.
3. Výzkumné otázky jsou zařazeny na konec kapitoly 2 Rešerše literatury jako podkapitola 2.3, ale citovanou literaturu v podstatě nijak neodrážejí a mohly by být součástí úvodu společně s cíli práce.
4. V celém textu se objevuje řada vyjádření, která by měla být podpořena řádně citovaným zdrojem (např. předposlední odstavec na str. 11, úvodní část druhé kapitoly na str. 13, poslední odstavec na str. 16, úvodní odstavce podkapitol 4.1.1 na str. 23, 4.1.2 na str. 25, 4.1.3 na str. 27, 4.1.4 na str. 29, 4.3.3 na str. 42), případně citovaný zdroj by měl skutečně obsahovat citovanou informaci (např. konstatování, že „studie EPIC ... je zaměřena na Evropany“ na str. 16, když jde o studii zkoumající situaci pouze v západní

Evropě; hodnoty naděje dožití při narození v Maďarsku a Česku v roce 2020 dle studie OECD (2021) na str. 16, kdy OECD pravděpodobně ještě nemělo uvedená data, která navíc neodpovídají údajům z databáze HMD; vzorec pro výpočet rozdílu mezi intervalovými nadějemi dožití na str. 21 dle Burcin (2021), který ale počítal dekompozici rozdílu dvou nadějí dožití při narození).

5. Práce také obsahuje některé nerelevantní pasáže či informace (např. podkapitola 2.1 Úmrtnostní specifika vyspělých zemích pojednávající převážně o rozdílech v úrovni úmrtnosti mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi, což přesahuje rámec předkládané práce; řadu vyjádření k celosvětové úmrtnostní situaci, ačkoli pro práci je relevantní pouze Evropa (např. informace o úmrtnosti na novotvary a kardiovaskulární nemoci uprostřed str. 16; první věta podkapitoly 4.4.1 na str. 23)).
6. V podkapitole 2.2.1 jsou představeny ukazatele předčasné úmrtnosti, jejichž interpretaci ale autor označuje „za složitou“ (str. 15), a zřejmě proto je bez dalšího vysvětlení pro vlastní analýzu nepoužil.
7. Autor nevhodně používá některé demografické pojmy, např. označení ukazatele standardizované úmrtnosti mezi přesnými věky (např. obrázky 3–14 a k nim náležející text), řada vyjádření o „seniorské populaci“, jejíž spodní věková hranice není opřena o žádný citovaný zdroj (např. na str. 13 „seniorská věková kategorie“ od věku 70 let), také zaměňuje pojmy ukazatel a metoda (např. YPPLL je ukazatel, ne metoda, jak je uvedeno na str. 18).
8. V závěru autor sice poskytuje odpovědi na v úvodu formulované otázky, ale spíše jen opakuje již uvedené informace, text závěru je velmi zjednodušující a chybí zde skutečná syntéza zjištěných poznatků a shrnutí hlavních podobností a rozdílů mezi studovanými zeměmi.

V práci nalezneme také nedostatky formálního charakteru, jde především o nevhodně použité formátování (např. názvy obrázků v Seznamu obrázků), typografické chyby v textu nebo např. zdvojené číslování v názvech kapitol. V práci je Seznam zkratk, většina zkratk použitých v práci v něm ale chybí (např. NSZM a NAM na str. 11, PYLL na str. 15, NCDs, BMI, GBD a EPIC na str. 16). V obrázcích znázorňujících standardizovanou míru úmrtnosti není jasné, na 100 000 čeho jsou hodnoty uvedeny (obr. 1–14), navíc jsou zde zbytečně uváděny zkratky názvů států, když by se do legendy bez problémů vešly názvy celé. V grafech zobrazujících příspěvky věkových skupin a vybraných skupin příčin úmrtí ke změně intervalové naděje dožití mezi přesnými věky 0 a 70 let chybí hodnoty intervalové naděje dožití mezi přesnými věky 0 a 70 let v obou porovnávaných letech (obrázky 17–26), v obrázcích je také nevhodně nastavená osa y, na které v popisích chybí hodnota nula. Text obsahuje také stylistické chyby nebo nepřesné formulace (např. tvrzení, že standardizace se používá „k vyrovnání věkových skupin ... a očistuje tedy dané věkové struktury od vlivu jejich rozdílu“ na str. 20). V práci chybí seznam příloh.

I přes výše uvedené výhrady a kritické připomínky mohu konstatovat, že předložená bakalářská práce Martina Dostála „Předčasná úmrtnost ve vyspělých zemích: trendy a její příčiny“ odpovídá nárokům kladeným na bakalářskou práci a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne 9. 1. 2024

RNDr. Boris Burcin, Ph.D.

školitel